

Plan publieke psychische gezondheid 2020 – 2022

Nut en noodzaak van een GGZ vriendelijke gemeente.

PLAN PUBLIEKE PSYCHISCHE GEZONDHEID

Inhoudsopgave

Aanleiding	3
De geestelijke gezondheidszorg anno nu	
Samenleving aan zet	
De gemeente aan zet	
GGZ vriendelijke gemeente	5
Dialogoog	
Manier van werken	
Clustering van onderwerpen	
Werkhypothese	
We doen het niet alleen	
Op de schouders van reuzen	
Implementatieplan publieke psychische gezondheid	8
Acceleratie	
Interventies	
Bijlagen	

Voorwoord

Op mijn negentiende ben ik als verpleegkundige begonnen in de psychiatrie. Vanaf mijn twaalfde had mijn moeder last van psychiatrische problematiek. Zij is afgelopen jaar overleden. Mijn kinderen kennen haar niet anders dan dat zij een beetje 'koekoek' was, zoals wij zeggen. Mijn zus en ik droegen de zorg voor mijn moeder, en realiseren ons achteraf dat dat haar psychiatrische problematiek richtinggevend is geweest voor ons als gezin. Wij hebben geprobeerd om haar zoveel mogelijk te betrekken in het normale leven, als echtgenote, als buurvrouw, als moeder en als oma (Jack van der Kruijs, 2020).

Inleiding

Aanleiding

De afgelopen eeuwen worden gekenmerkt door de versnelling van verandering. Iedere nieuwe generatie krijgt te maken met een hogere mate van verandering ten opzichte van de vorige. Het resultaat is echter voor iedere generatie hetzelfde: als de verandering te snel gaat, kunnen individuen, groepen en zelfs hele samenlevingen te maken krijgen met een future shock. Het gevolg hiervan is desoriëntatie en een toenemende incompetentie voor het omgaan met de omgeving.

“Future shock: the shattering stress and disorientation that we induce in individuals by subjecting them to too much change in too short a time”. A. Toffler 1970.

Om geen volledige groepen buiten te sluiten, moeten we onze hand uitsteken naar mensen die dreigen af te haken bij onze veranderende maatschappij. De mensen die als eerste last krijgen van de bovengenoemde future shock zijn degenen die al aan de randen van de ‘reguliere’ samenleving leven. Dit zijn de zogenaamde onrendabelen, de dorpsgekken, de idiot savants.

We zien echter dat deze handreiking uitblijft en dat we het goed functioneren van het systeem belangrijker hebben gemaakt dan het goed functioneren van de mens. De mens staat buitenspel en is vaak een gevangene van starre regels, structuren en systemen en onderverdeling van de leefwereld in silo’s. De starre regels en kunstmatig vastgehouden structuren zorgen voor een mens die aan de zijlijn staat (Jan Rotmans, 2019). Wij zien dat onze huidige oplossingen om iedereen binnen boord te houden ontoereikend zijn. Dat is voor ons niet acceptabel. Daarom ons initiatief. Daarom de GGZ vriendelijke gemeente.

De geestelijke gezondheidszorg anno nu

Samenleving aan zet

In de psychiatrie is er sprake van een schisma tussen de sociaal (politiek maatschappelijke) georiënteerde professionals en de medisch-biologische school. De forse investeringen van de laatste veertig jaar in een sterk medisch georiënteerde geestelijke gezondheidszorg hebben niet geleid tot bevredigende resultaten. De prevalentie van psychiatrische problematiek is namelijk sterk gestegen (Jim van Os, 2020). Tegelijkertijd vindt er een omslag plaats in de manier van kijken naar gezondheid en ziekte en gaat er steeds meer aandacht uit naar leefstijlgeneskunde en positieve gezondheid (zie o.a. Huber, 2009), waarin de sociale omgeving een cruciale rol speelt.

Grote verschillen in paradigma en discours maken het bouwen van bruggen uiterst lastig. Dit maakt het mensen met psychische problematiek moeilijk om herstel en maatschappelijke deelname hand in hand te laten gaan. Als gevolg daarvan dolen psychisch kwetsbare mensen die hulp nodig hebben rond in het vacuüm tussen een medisch maaksysteem en thuis. Zij weten zich onvoldoende gesteund in hun eigen omgeving omdat juist daar de bezuinigingen en de systeemveranderingen het hardst hebben toegeslagen. Verbindingen met andere leefgebieden – denk aan herstel van rollen in de familie en naaste omgeving, zingevingsvraagstukken en verbinding met de mensen om je heen – worden vanuit de psychiatrische zorg onvoldoende gelegd. Dit is een gemiste kans, want onderzoek laat zien dat sociale structuren een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren aan herstel van psychische problematiek.

Gemeente aan zet

Het schisma tussen de sociaal georiënteerde en de neurobiologische GGZ zien we vooral terug in de decentralisaties. Professor dr. Jim van Os schetste in een interview met De Correspondent eind 2019 dat er sprake lijkt van het ontstaan van een soort parallel-GGZ in een gemeentelijke wereld. Een wereld die - zonder artsen en DBC’s - ondersteuning organiseert voor mensen dichtbij huis. Waar pogingen gedaan worden om

samenredzaamheid en 'bekommeren' nieuw leven in te blazen. Wij zien hier kansen voor de 'oude' waarden vanuit de - sterk verzwakte - sociale psychiatrie om contextueel, situationeel en vooral praktisch in te steken in de gemeentelijke context. Er zijn al diverse voorbeelden van gemeenten waar dat al behoorlijk aan het slagen is. Daartegenover staat dat in veel andere gemeenten nog een politiek van normaliteit heerst:

"We dienen onze psychoses, het vrolijke anderszijn, het in onszelf praten, onze paniekaanvallen, onze fantasieën, onze voor normalen chaotische verhaallijnen, onze persoonlijke excentrieke manier van zijn, thuis te laten, te verbergen. Zodat anderen niet schrikken, zich veiliger voelen. Het normale dient immers universeel te zijn" ('In verwarde staat', Roex, 2019).

Vanuit onze expertise willen wij de gemeenten helpen die een steuntje in de rug nodig hebben bij het werken aan een inclusieve samenleving. Een samenleving waar afwijking van het normale niet bestraft wordt met uitsluiting. Er schuilen mooie kansen voor een nieuwe vorm van samenleven, waarbij psychische kwetsbaarheid er mag zijn en waar mensen, naar vermogen, daadwerkelijk mee kunnen doen.

Inwoner aan zet

In een inclusieve samenleving gaat het om inwoners die elkaars plek gunnen, bij kwesties elkaar bevragen, naar elkaar uitreiken en vanuit gelijkwaardigheid in gesprek gaan over samenleven en het samenleven weten vorm te geven. Veel gaat er goed en soms schuurt het, is er onderling onbegrip. Onbekend maakt onbemind is vaak onderliggend. De opgave van het samenleven ligt bij de inwoners. Tegelijkertijd investeren we vooral indirect: professionals en professionele organisaties krijgen de middelen, investeren in kennisontwikkeling, onderlinge samenwerking, de verbetering van hun werkprocessen, hun werklocaties, de werking van hun organisatie.

De organisaties organiseren vervolgens dingen voor de inwoners, maar inwoners worden zelf niet direct versterkt met middelen en kennis, worden niet gesterkt in hun eigenaarschap van de samenleving en niet geëquipeerd in het verbeteren van het samenleven. Eén van de redenen waarom dat ook niet lukt via organisaties is hun hiërarchische structuur waarbij vrijwilligers en buurtbewoners onderaan de hiërarchische ladder bungelen, weinig zeggenschap en eigenaarschap ervaren.

Het kan ook anders: zelforganisaties en burgerinitiatieven kunnen met middelen en kennis worden versterkt. Belangrijke middelen zijn locaties voor overleg en ontmoeting, en vaak (bescheiden) budgetten voor activiteiten. Bij kennis gaat het om kennis over organiseren, gelijkwaardig samenwerken, besluitvorming, conflictoplossing. Ook inwoners zijn overtuigd geraakt dat wat in de samenleving speelt door instanties moet worden opgelost en moeten het vertrouwen herwinnen dat zij de belangrijkste rol spelen en dat het hun samenleving is. Ook daarin zullen we moeten investeren en dat vraagt geduld. Ondersteuning bieden zonder het eigenaarschap over te nemen, voorbeelden aanreiken waarin inwoners zelf in de lead zijn, voorbeelden aanreiken waarin inwoners naar elkaar uitreiken zonder in hiërarchie te belanden en zich vrij en beter voelen over hun plek in de samenleving.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk hebben wij geschetst hoe samenleving ervoor staat en waar oplossingskansen liggen. In het volgende hoofdstuk presenteren wij een model waarmee we de beeldvorming en ondersteuning voor mensen met psychische kwetsbaarheden willen beïnvloeden. Vervolgens geven we aan hoe we dat denken te bereiken en welke middelen daarvoor nodig zijn.

GGZ vriendelijke gemeente

Onze ambitie

Vanuit bovenstaande maken we de balans op. We constateren dat de verbinding tussen GGZ, gemeenten en inwoners op veel plekken grotendeels ontbreekt en dat de samenleving op veel plekken onvoldoende inclusief is. Vanuit de huidige systeemwereld slagen we er onvoldoende in om bruggen te bouwen en om samen om mensen heen te gaan staan wanneer zij dat (tijdelijk) nodig hebben. De adviezen van de commissie Dannenberg ('Van beschermd wonen naar beschermd thuis', VWS, 2015) zijn duidelijk, maar op veel plaatsen in Nederland zijn deze adviezen nog niet of onvoldoende opgevolgd. Willen we het goed functioneren van de mens daadwerkelijk prioriteren boven het goed functioneren van het systeem, dan is verandering noodzakelijk.

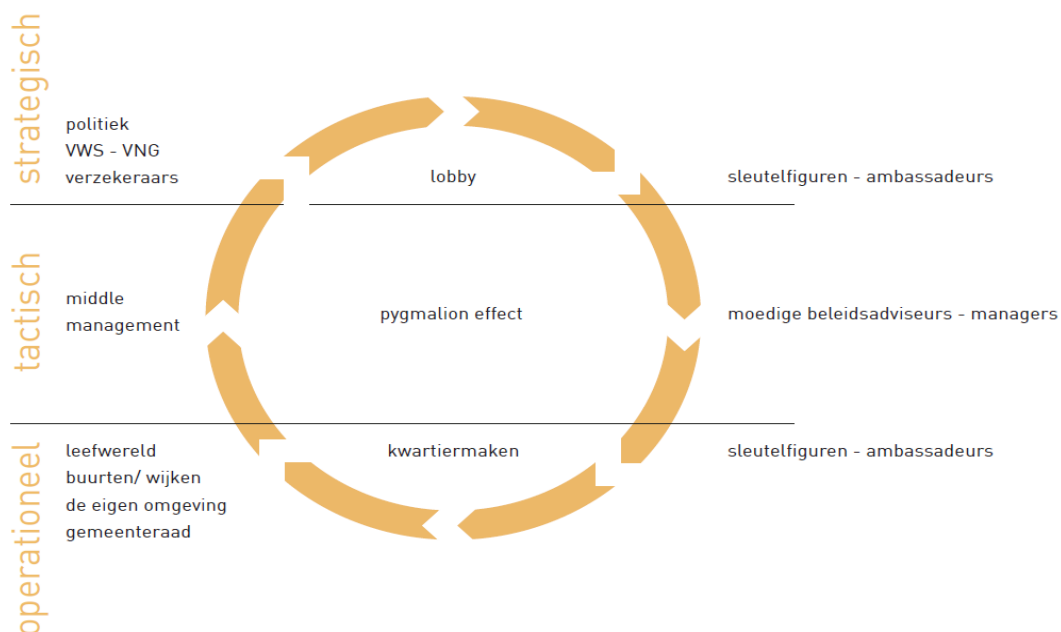
Wij willen:

1. Meer inclusie bereiken voor mensen met psychische problematiek;
2. Gemeenten helpen dit te organiseren;
3. Ondersteuning voor mensen met psychische problemen laagdrempelig en dichtbij huis krijgen;
4. De kosten voor de GGZ zoveel mogelijk beperken.

Denkkader

Om betere publieke psychische gezondheid te realiseren, zijn op drie niveaus interventies nodig die in lijn liggen met onze analyse uit het eerste hoofdstuk: strategisch (beïnvloeden van de samenleving), tactisch (gemeenten richten het in) en operationeel (inwoner doet het). Deze drie niveaus beïnvloeden elkaar. We gebruiken hier de analogie van het pygmalion effect: met de GGZ vriendelijke gemeente dragen we op drie niveaus bij aan beeldvorming over psychische gezondheid en zijn op die manier in staat om deze positief bij te stellen. Dit vraagt dat we voortdurend het gesprek moeten voeren over de betekenis van psychische kwetsbaarheid. Niet gericht op aanpassen aan de norm en maakbaarheid, maar op erbij horen, mee doen en gezien worden!

In onderstaand figuur is de essentie van de beweging die we met de GGZ vriendelijke gemeente willen bereiken weergegeven.

Op de schouders van reuzen

Hetgeen wij hier presenteren is in wezen niets nieuws. Op zoveel plekken is door evenzoveel mensen het gedachtegoed zoals dat hier staat al in de praktijk gebracht of beschreven. In onder andere Helmond, Nijmegen, Utrecht, Zeeland, Amsterdam en Doetinchem zijn door ervaringsdeskundigen herstelwerkplaatsen opgericht. Door wetenschappers en ervaringsdeskundigen zijn boeken geschreven over een stigmavrije samenleving.

En elke dag helpen naastbetrokkenen hun vader, moeder, kind, familie, vrienden, bekenden en onbekenden bij hun herstelproces. Ons punt is: we staan niet alleen. Zowel op N=1 niveau als op het niveau van de samenleving is al ontzettend veel bekend over wat werkt, en wat niet.

De toegevoegde waarde van het netwerk GGZ vriendelijke gemeente zit in het verbinden van deze perspectieven. We verbinden via onze interventies de perspectieven van het individu, gemeentelijke organisaties en beleidsbepalers van de landelijke overheid en dragen zo bij aan een positieve beeldvorming.

We doen het niet alleen en we stoppen niet na 2021!

Vanaf de start zijn we op zoek gegaan naar medestanders om het geluid dat we laten horen ook voldoende volume te geven. Dat blijven we ook doen. We vragen aan alle deelnemers van de bijeenkomsten (500+) en aan alle mensen die (ook online) hun steun hebben uitgesproken of zij op persoonlijke titel ons plan willen onderschrijven. Door samenwerkingen aan te gaan met andere initiatieven en bestaande organisaties die zich inzetten voor publieke psychische gezondheid, verbreden we de maatschappelijke impact. Via de trainingen, roadshows, reportages en handreikingen zullen we zeker 70 gemeenten bereiken, honderden beleidsmedewerkers, duizenden inwoners. We zijn in gesprek met VNG (werkgroep GGZ) met betrekking tot het organiseren van een congres in het najaar om deze beweging (in samenwerking met andere initiatieven) voor een breed publiek voor het voetlicht te brengen. We denken mee aan de vernieuwde versie van het rapport 'over de brug' (Jaap van Weeghel/ Phrenos). Door ambassadeurs te verbinden op persoonlijke titel voorkomen we ook organisatorische vertraging. Hun namen worden in de bijlage vermeld. We hebben dit netwerk ook hard nodig bij het realiseren van onze doelen en het duurzaam bereiken van positief resultaat. Deze manier van werken past ook naadloos bij de nieuwe ambitie (2021 e.v.) van het ministerie van VWS die zich in het kader van de financiering van belangenbehartiging wil focussen op impact, effect en beweging i.p.v. organisaties en structuren. Zo groeit een klein initiatief uit tot een landelijk netwerk van mensen die het anders willen en een beweging die voort zal duren, ook na de looptijd van de projectperiode.

Actieplan publieke psychische gezondheid

Acceleratie

Het wijzigen van een maatschappelijke koers is een veelomvattende en verstrekkende ambitie. Zo ook in de geestelijke gezondheidszorg. Maar willen we de zorg betaalbaar houden, dan moeten we doen wat echt werkt. ZonMw, VWS, VNG, Rabobank Nederland en vele anderen hebben ons aangemoedigd om de visie, ambitie en doelen die we hebben te vertalen naar een concreet actieplan. Daarom hebben we met een kerngroep dit actieplan uitgewerkt waarin we met een aantal interventies komen waarvan wij vinden dat ze bijdragen aan GGZ vriendelijke gemeentes.

Het organiseren van een scala aan interventies waarbij presentie, verbinding, normalisatie en steun centraal staan is in onze optiek de beste investering om zonder strijd met -en met het duurzaam blijven verbinden van expertise - te komen tot een fundamenteel andere koers.

Het netwerk adviseert een acceleratieprogramma dat inhoudelijk aansluit bij de adviezen van de Commissie Dannenberg (VWS, 2015) en het programma Beschermd wonen naar Beschermd thuis (VWS, 2019). Hierbij leggen we de focus op daadwerkelijk veranderen, verstevigen en concretiseren van infrastructuur in de sociale basis voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. In en vanuit de leefwereld van mensen. Dit doen we langs drie actielijnen:

- 1) Samenleving aan zet: Het op gang brengen en houden van het maatschappelijk debat over inclusie en stigmavrije samenleving.
- 2) Gemeenten aan zet: het aanpakken van handelingsverlegenheid en kennistekort bij gemeenten
- 3) Inwoner aan zet: het faciliteren van inwonerinitiatieven.

Actielijnen en interventies

Samenleving aan zet

Als Nederland mogen we in het algemeen trots zijn op onze gezondheidszorg. Deze zorg behoort tot de top van de wereld. Met deze zorg wordt vooral onze cure-sector bedoeld. Medisch specialistische interventies waarbij menselijke maakbaarheid centraal staat. Ons vermogen om onze weg te vinden met beperkingen in deze maakbaarheid neemt echter af (Damiaan Denys 2019). Dit geldt voor onszelf maar zeker ook hoe wij kijken naar onze omgeving, onze naasten, onze burens. Hulp vragen of aanbieden is een vaardigheid die we langzaam zijn verlerd. Aandacht geven aan onze medemens en verdragen dat sommige mensen nu eenmaal niet goed mee kunnen is een schaarser goed aan het worden. Er is meer aandacht nodig voor stimuleren van steunende gemeenschappen, samenredzaamheid en een normaliserend kader van publieke psychische ondersteuning. Deze aandacht willen wij via de actielijn samenleving aan zet vorm geven.

Interventie	Toelichting	Doel	Meetbaar via	Aantal/tijdspad
Roadshow	Organiseren van landelijke onderzoeks-bijeenkomsten. (i.s.m. Fontys Hogescholen) Digitaal platform om draagvlak te creëren.	Delen en bundelen van opgedane kennis. Stimuleren van lokale coproductie tussen inwoners, zorg- en behandelprofessionals, ervaringsdeskundige, gemeenten, welzijnsorganisaties etc.	Aantal bijeenkomsten Uitbreiding van GGZ vriendelijke gemeenschap netwerk waarbij een (digitaal) platform staat	1 bijeenkomst per maand Doorlopend

Reportages	20 mini-reportages van 5 tot 15 minuten waarin succesverhalen op worden uitgelicht. (Youtube, vlog-stijl)	Delen van goede voorbeelden. (Op website GVG) Inzetbaar als trainingsmateriaal (cfm interventies gemeente aan zet)	Aantal opgeleverde reportages en views per reportage	1 reportage per maand
Opbouwen netwerk van ambassadeurs	Netwerk van ambassadeurs die zowel lokaal als landelijk inclusie agenderen.	Verspreiding van het gedachtegoed GGZ vriendelijke gemeente	Aantal ambassadeurs Aantal organisaties betrokken	Doorlopend
Vergroten Maatschappelijke Bewustwording	Beeldvorming rondom GGZ is sterk beïnvloed door stigma en vooroordelen. De vraag is waar kunnen mensen elkaar treffen?	Draagvlak voor anders-denken, vermindering stigma en vergroting maatschappelijke betrokkenheid.	Aantal betrokken inwoners bij de roadshow die niet als professional betrokken zijn in dit vakgebied	Zie aantal Roadshows

Gemeente aan zet

Duurzame veranderingen met betrekking tot psychische gezondheidsstimulering komen vanuit de leefwereld van mensen. Maar gemeenten moeten de kennis en kunde wel in huis hebben om dit te mogelijk te maken. Wij zien het opleiden, versterken, trainen en coachen van beleidsbepalers bij gemeenten dan ook als bepalende stap die onvoldoende is onderkend en aangepakt

Het zijn de gemeentelijke beleids- en toegangsteams waar de energie samenkomt en waar de handelingsverlegenheid moet worden aangepakt. Trainers gaan aan de slag met de gemeenten hebben bewust een brede achtergrond (zij hebben ervaring in de zorg en bij gemeenten en er zijn ook trainers met ervaringsdeskundigheid).

Interventie	Toelichting	Doel	Meetbaar via	Aantal/tijdspad
Ontwikkelen Handreiking VNG	Format beleidsplan GGZ vriendelijke gemeente	Inclusief beleid gericht op deelname van mensen met psychische kwetsbaarheden	Aantal gemeenten dat het format gebruikt Handreiking is aan ten minste 50% van alle gemeenten aangeboden	Eind 2020
Ontwikkelen Voorbeeld inkoopplan	Handreiking voor het maken van niet-vrijblijvende afspraken ter borging van GGZ vriendelijke initiatieven	Contractuele waarborgen creëren voor nieuwe initiatieven, waarbij maximaal gebruik wordt gemaakt van de inkoop en contracteer-mogelijkheden	Met tenminste 50 gemeenten het inkoopplan doorgesproken en bij minstens 25 gebruikt in het inkoopproces.	Inkoopplan: 2020 Doorgesproken met gemeenten: 2021 In gebruik: 2021 e.v.
Ontwikkelen en aanbieden trainingsprogramma gemeenten: basis	Programma voor beleidsambtenaren, toegangsmedewerkers, inkopers/contractmanagers gericht waar visie, inhoud en uitvoering samenkomen	Versterken gezamenlijke kennis, beleid en uitvoering.	Aantal uitgevoerde programma's	Eind 2020 opzet afgerond Eind 2021 bij 50 gemeenten uitgevoerd

Aanbieden 'plus variant' trainingsprogramma gemeenten: inbedding	Programma voor beleidsambtenaren, toegangsmedewerkers, inkopers/contractmanagers gericht waar visie, inhoud en uitvoering samenkomen	Versterken gezamenlijke kennis, beleid en uitvoering. + Opzetten community's of practice met externe stakeholders in de praktijk brengen.	Aantal uitgevoerde programma's	Tussen eind 2020 tot eind 2021 bij 10 gemeenten verdieping
Handreiking wonen in het groen	Ontwikkelen handreiking voor gemeenten om innovatief, kleinschalig wonen in het (agrarische) groen mogelijk te maken.(via schets duurzame vormen van tiny housing)	Kaders en kansen zijn helder voor gemeenten om versneld woonvormen mogelijk te maken	Oplevering handreiking	Voorjaar 2021

Inwoner aan zet

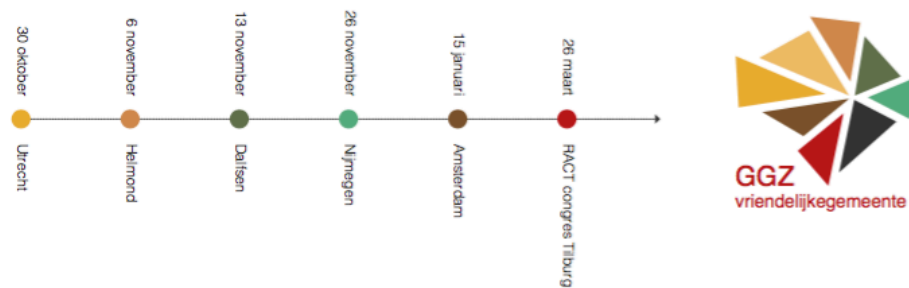
Parallel aan het opzetten van een leerproces met ambtenaren zet de GGZ-vriendelijke Gemeente daarom in op een leerproces met een of meerdere buurten. Buurtbewoners activeren in het oppakken van de handschoen van de inclusieve samenleving, hun kennis versterken, hen toegang bieden tot benodigde faciliteiten en met hen ontdekken hoe het hen past de inclusieve samenleving vorm te geven. Dit parallelle leerproces levert input op voor het leerproces van de ambtenaren. Op een aantal momenten in het leerproces worden ambtenaren en buurtbewoners samengebracht om elkaars leerervaringen uit te wisselen en te confronteren. Wat hebben inwoners en ambtenaren van elkaar nodig, waar is de onderlinge versterking, waar liggen de opgaven?

Interventie	Toelichting	Doel	Meetbaar via	tijdspad
Wijkexpeditie	Op wijkniveau aan de slag, buurtbewoners aan zet	Vergroten sociale cohesie en inclusie	Betrokkenheid kwetsbare/ niet-kwetsbare wijkbewoners	Doorlooptijd 24 maanden
Leertuinen ontwikkelen van inwonerinitiatieven	6 leerdagen waarin proces en stavaza Wijkexpeditie wordt benut voor gezamenlijk leren met ambtenaren	Verbeteren kwaliteit beleid en beleidsrealisatie	Leeropbrengst ambtenaren Leeropbrengst buurtbewoners	Doorlooptijd 24 maanden
Ontwikkelen maatschappelijke business cases	Participatief onderzoek i.s.m. Fontys Hogescholen	Inzichtelijk maken opbrengsten Wijkexpedities/ inclusieve wijk	Aantal opgeleverde onderzoeken	Doorlooptijd 24 maanden

Bijlage: Ontstaan en uitkomsten GGZ vriendelijke gemeente

Het netwerk GGZ vriendelijke gemeente ontstond medio 2019 uit een gevoel van ontevredenheid over de huidige stand van zaken en de vurige wens om samen het verschil te maken voor mensen (en hun naasten) die te kampen hebben met psychische problematiek. Meer dan 350 mensen; ervaringsdeskundigen, naasten, verpleegkundigen, wethouders, sociaal psychiatrisch verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, politieagenten, raadsleden, agogen, psychologen, psychiaters, beleidsmedewerkers, adviseurs, inkopers, contractmanagers, directeuren, lectoren en docenten kwamen samen op een 'Roadshow' van vier avonden in oktober en november 2019 (in Utrecht, Helmond, Dalfsen, Nijmegen). Met elkaar maakten zij een schets van de gewenste toekomst van de geestelijke gezondheidszorg in Nederland. Uit deze bijeenkomsten hebben we een aantal thema's gedestilleerd die de kern van ons denken vormen.

TIJDSPAD

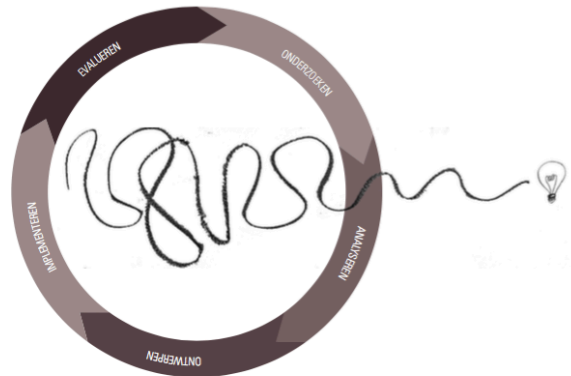
Dialogoog

Vanaf de start zijn (landelijke) beleidsmakers betrokken om draagvlak en richting af te stemmen en vooral om te bepalen hoe het initiatief GGZ vriendelijke gemeente zou kunnen bijdragen aan de doelstellingen uit verschillende rijksprogramma's (onder andere door gesprekken bij ZonMw en VNG). Later hebben ook andere maatschappelijke partijen, zoals Herstelgroep Nederland, hogescholen Avans en Fontys, Rabobank Nederland, koepelorganisatie MIND, lokale organisaties zoals Stadskamer Doetinchem, zelfregiecentra zoals Nei Skoen, Ixta Noa, landelijke organisaties zoals samenbeter.org, 'Nederland zorgt voor elkaar', Hulpkaart Nederland en verschillende gemeenten (zoals Tilburg, Noord-Oost Brabant, Eindhoven, Valkenswaard, regio Noord-Veluwe, regio Zeeland, Beuningen) nadrukkelijk hun wens tot samenwerking uitgesproken in het acceleratieprogramma. Al deze partijen erkennen de wenselijkheid van inhoudelijk gedreven verandering van de zorg voor mensen met psychische problematiek.

Manier van werken

De Roadshow (de landelijke bijeenkomsten) is ondersteund door een social design team (T-Huis Eindhoven) die het proces hebben bewaakt. De Social Design werkwijze zet ontwerpkracht in ten behoeve van maatschappelijke en educatieve vraagstukken. Zo komen onderzoek, het faciliteren van (co-)creatie sessies, perspectief en inspiratie samen. Samenwerkingen met lokale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bewoners, leiden via deze manier van werken naar passende concepten. Duurzame concepten die een bijdrage leveren aan de uitdagingen van deze tijd.

ONTWERPPROCES

Social design visualisatie

Clustering van onderwerpen

Tijdens de bijeenkomsten bleek dat bepaalde thema's steeds terug kwamen en dat deelnemers (circa 500 mensen, van specialist tot buurman: zeer divers in achtergrond) gelijkgestemd waren over de waarde ervan. We hebben hun boodschap en adviezen geclusterd in vier gebieden:

1) Versterk de context.

Hoewel een herstelproces bij uitstek een individueel proces is, geven we hiermee aan dat gedurende een herstelproces vanaf de start de naasten van mensen (in de breedste zin) niet vergeten mogen worden en dat voortdurende samenwerkingsafspraken met hen juist noodzakelijk zijn. Dit vereist een fundamenteel andere kijk en een andere -vrijdenkende- professional. Methodes zoals beschreven in de handboek *Steunend Relationeel Handelen*, Hollander, Wilken 2019) zetten hierbij de toon om veranderingen binnen de huidige systemen voor elkaar te krijgen.

2) Werk aan wonen.

Herstellen doe je thuis. Daar is wel een huis voor nodig, een veilige basis waar men thuis is. En kan werken aan onmisbare, menselijke verbindingen in de buurt. Passende huisvesting draagt bij aan herstel en is derhalve een voorwaarde in ons plan.

3) Maak ruimte voor herstel.

Voor herstellen van psychische problematiek is ruimte en acceptatie nodig. Integreren na een periode van psychische instabiliteit gaat immers -soms- niet vanzelf. Stigmatisering en negatieve beeldvorming spelen hierbij een grote rol. Om aan te geven dat menselijke steunbronnen, menselijke drempelverlagers in de vorm van kwartiermakers ('Kwartiermaken', Kal 2001) onontbeerlijk zijn.

4) Focus op publieke psychische gezondheid.

De psychiatrie is in de toekomst niet meer hoofdverantwoordelijk voor psychische gezondheid. Zij zijn en blijven een gewaardeerde specialist in het behandelen en stabiel houden van mensen die te kampen hebben met ernstige psychiatrische aandoeningen, maar dragen grote delen van de ondersteuning eerder en vaker over aan vormen van steunstructuur, dichtbij mensen, in de gemeentelijke context. Inzet op normaliseren van psychische instabiliteit, de normaalste zaak!

Deze inhoudelijke onderwerpen nemen we mee in het ontwerpen van trainingen en interventies.

Bijlage aspirant-ambassadeurs maart 2020

Harro Labrujere	Sam Spierings	Edo Paardekoper
Bert Stavenuiter	Jean-Paul Degen	Erika Claessen
Goof van Westing	Jose van Gogh	Hanneke Claassens
Jenny de Jeu	Frits Bovenberg	Ben Kokkeler
Chris Neijboer	Rika Hop	Gerard de Roos
Harrie van Haaster	Jim van Os	Everdien Boesveld
Esther Kok	Wilma Boevink	Janneke Rijks
Hugo ter Steeghe	Philippe Delespaul	Ceril Katuin
Thijs Honig	Michael Milo	Man Kuen van Steensel
Paul van Hoek	Jeroen van Heel	Hannie Bouman
Willeke Peeters	Esra Altmis	Esther Kopmels
Eline Kooi	Geert van der Heijden	Suzanne van Hoeve
Harm Draad	Dana van der Linden	Christiaan Verweij
Carla Postma	Dirk den Hollander	
Tim Robbe	Kees van Rest	
Jeroen Zwaal	Stef van de Weerd	
Nilay Kulici-Arslan	Aike Heuvelink	
Toon Walravens	Jelle Houben	
Martinus Stollenga	Miriam Kettani	
Gert de Haan	Maya Smits	
Doortje Kal	Miranda van de Broek	

Bijlage Toelichting op interventies

Roadshow

Op 6 bijeenkomsten in 2019 zijn ruim 500 mensen aanwezig geweest. We willen hier in 2020 en 2021 een vervolg aan geven. Hiervoor willen we de bijeenkomsten verder ontwikkelen naar momenten waarop we participatief onderzoek doen naar wat lokaal wel en ook niet blijkt te werken in het proces van transformatie van de Geestelijke gezondheidszorg. Op basis daarvan willen we komen tot een onderzoeksverslag met do's en dont's als het gaat om de positie van naasten in de context van lokale initiatieven. Hierin trekken we samen op met Fontys Hogescholen.

Reportages

De goede voorbeelden (onder andere uit de roadshow en de netwerkgesprekken) willen we delen. Daarvoor kiezen we iedere maand een goed voorbeeld en brengen die onder de aandacht van een breder publiek. Herhaling staat centraal. De vorm is afgestemd op nieuwe media, vlogs- filmpjes en animaties. Zo blijft het toegankelijk en begrijpelijk zijn voor een brede doelgroep. Hierbij trekken we op met vakmensen uit de sociale mediasector.

Netwerk van ambassadeurs

De GGZ vriendelijke gemeente is vanaf de start op zoek gegaan naar medestanders om het geluid ook voldoende volume te geven. Met bijeenkomsten door het land worden veel mensen bereikt en online wordt door velen steun uitgesproken. Met hen en door samenwerkingen aan te gaan met andere initiatieven en bestaande organisaties die zich inzetten voor publieke psychische gezondheid, wordt de maatschappelijke impact vergroot en duurzaam geborgd: Het stopt niet na 2021! Door ambassadeurs te verbinden op persoonlijke titel voorkomen we ook organisatorische vertraging. Zo groeit een klein initiatief uit tot een landelijk netwerk van mensen die het anders willen.

Een ambassadeur GGZ vriendelijke gemeente

- waardeert de zoektocht naar een samenleving waarin plek is voor iedereen
- waardeert het samenbrengen van verschillende inzichten en invalshoeken
- herkent zich tenminste een deel van de ambities van GGZ vriendelijke gemeente
- en draagt de bovenstaande drie punten uit.

Handreiking VNG en voorbeeld inkoopplan

We willen gemeenten ondersteunen door handreikingen te maken die gemeenten kunnen gebruiken voor hun lokale beleid. Veel gemeenten gebruiken de handreikingen van de VNG als basis vanuit waar zij beginnen met beleidsontwikkeling. We werken hier samen met VNG

Door een plan te ontwikkelen wat kan dienen als basisvertaling van de adviezen van de commissie Dannenberg, bereiken we relatief eenvoudig een grote groep gemeenten. Door hierin vervolgens een voorbeeld subsidiekader c.q. inkoopplan aan te koppelen kunnen gemeenten zelfstandig, zonder tussenkomst van ons initiatief, werk maken van dit cruciale onderdeel van de transformatie.

Trainingsprogramma voor gemeenten

In het trainingsprogramma staat de toepassing van sociaal psychiatrische kennis, sociologische inzichten op maatschappij en psychische gezondheid centraal. De ambulantisering van de GGZ in Nederland is een proces wat zich over verschillende sectoren heen beweegt en waar taal en denkkader niet op elkaar aangesloten zijn. Dit maakt dat de ambulantisering stagneerde. In de basis variant van de training gaan we alleen met interne stakeholders bij gemeente, gemeentelijke regio aan de slag. We werken vanuit verschillende werkvormen waaronder intervisie, rollenspellen, werkbezoeken en plenaire kennisoverdracht. In de Plus variant betrekken we binnen het werkgebied ook de externe stakeholders. Vanuit de theorie van de community of practice werken we vanuit verbinding aan het versterken van gezamenlijk perspectief van professionals. Deze variant van de training is meer intensief en duurt langer, kan alleen worden aangeboden aan gemeenten die de basistraining hebben gevolgd.

Handreiking wonen in het groen

Deze interventie valt uiteen in een drietal resultaten. Hierbij staat de juridische analyse van het inzetten van tijdelijk wonen in agrarische omgeving, tegen de achtergrond van bestemmingsmogelijkheden van gemeenten centraal. Anderzijds geeft ze een handreiking met betrekking tot het short-stay - tiny housing, duurzame materialen/ bouw waarbij vanuit de samenwerking met Rabobank Nederland ook de wijze van financieren uitgewerkt zal worden.

De Wijkexpeditie

In de Wijkexpeditie worden buurtbewoners (kwetsbaar en niet-kwetsbaar) geactiveerd, laat hen het eigenaarschap ervaren en slaat bruggen met informele organisaties en professionele organisaties. De Wijkexpeditie volgt het tempo van de buurt en buurtbewoners, dat betekent ook dat het geen zin heeft heel hard er aan te trekken, het heeft vooral zin om met een bescheiden inzet op een betrouwbare en bestendige manier het proces te ondersteunen dat past bij buurtbewoners en buurt.

De wijkexpeditie begint met kwartiermaken en outreachend werken. De inzet is het opzoeken en activeren van (kwetsbare en niet-kwetsbare) buurtbewoners en hen ondersteunen in het komen tot een constructieve samenwerking en het versterken van eigenaarschap over eigen buurt en het samenleven.

Parallel leerproces met ambtenaren

De Wijkexpeditie levert de input voor een leerproces met ambtenaren van betrokken gemeenten. Tijdens de periode van 1,5 jaar wordt zes keer een dag georganiseerd waar de ervaringen van de Wijkexpeditie worden benut om te reflecteren op het beleid en beleidsrealisatie. De kwartiermaker van de wijkexpeditie, buurtbewoners, andere betrokkenen en ambtenaren doorlopen elke dag een gezamenlijk leerproces, dilemma's, knelpunten en opbrengsten worden in het leerproces benut via intervisie en andere werkvormen.

Ontwikkelen MBC Wijkexpeditie/inclusieve wijk

De uitgevoerde Wijkexpedities worden benut voor het uitwerken van een maatschappelijke businesscase: wat zijn de opbrengsten van een meer inclusieve wijk en een wijk waar buurtbewoners (kwetsbaar en niet-kwetsbaar) meer participeren en bijdragen aan de sociale cohesie. Tijdens de periode van 1,5 jaar voert een onderzoeker (Fontys Hogescholen) 2 van de wijkexpedities als participatief actieonderzoek uit.

Ondersteunen burgerinitiatieven

We willen lokale burgerinitiatieven gericht op brede inclusie steunen om van de grond te komen. Dat kan zijn met 1 á 2 dagen ondersteuning bij het organiseren / opzetten van het burgerinitiatief. Maar ook het sparren met inwoners of het brengen van praktische kennis vanuit andere initiatieven.

Projectleiding

Projectleiding voor het programma (projectuitvoering, planning, borgen en delen van de opgebouwde kennis, contacten met gemeenten, coaches, opdrachtgevers en anderen, verantwoording afleggen voor het project, organiseren van bijeenkomsten en kennissessies, et cetera).